

**RAZVIJANJE OPTIMALNOG NAČINA FINANSIRANJA STARTAPA NA KONKRETNOM PRIMERU POLJOPRIVREDNOG GAZDINSTVA U REPUBLICI SRBIJI****DEVELOPING OPTIMAL WAYS OF FINANCING START-UPS IN THE CONCRETE CASE OF AGRICULTURAL HOLDINGS IN THE REPUBLIC OF SERBIA**

Milosav Čanak, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

**Oblast – INŽENJERSTVO I MENADŽMENT**

**Kratak sadržaj** – *Kroz ovaj master rad se analizira finansiranje novoosnovanog preduzeća (startapa) na primeru poljoprivrednog gazdinstva u Republici Srbiji. Postoje dva izvora finansiranja koji se razmatraju. To su subvencije države i krediti komercijalnih banaka. Poznato je da je finansiranje od strane države najpovoljnije po startap. Međutim, Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine može da odbije podneti zahtev za sredstvima. Zato se razvijaju alternativni načini finansiranja. Oni se porede komparativnom analizom. Najvažnije je razviti alternativne načine finansiranja za svaki mogući odgovor Ministarstva.*

**Ključne reči:** *Startap, ratarstvo, subvencije, krediti, alternativni način finansiranja.*

**Abstract** – *This paper analyzes the financing startups in the case of agricultural holdings in the Republic of Serbia. There are two sources of funding to be considered. These are state subsidies and loans to commercial banks. It is known that the state funding best after startup. However, the Ministry of Agriculture and Environmental Protection may refuse to apply for funds. Hence the development of alternative methods of financing. They are compared in comparative analysis. The most important thing is to develop alternative methods of financing for each possible answer of the ministry.*

**Keywords:** *Startup, agriculture, subventions, loans, alternative methods of financing*

**1. UVOD**

Predmet istraživanja jeste razvijanje optimalnog načina finansiranja startapa na konkretnom primeru gazdinstva u Republici Srbiji. Radi se o ponovnom pokretanju delatnosti vršene dugi niz godina te prema tome, investiranju u postojeću radnu strukturu. Kako nije moguće sprovesti investiranje iz sopstvenih sredstava moraju se koristiti eksterni izvori finansiranja.

Osnovna pretpostavka rada jeste da je alternativni način finansiranja pod brojem jedan odnosno subvencije od strane države povoljniji po startap od onog pod brojem dva odnosno keš kredita. U radu postoji osam poglavlja koja ga čine celovitim.

**NAPOMENA:**

**Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Mladen Radišić, van. prof.**

**2. TEORIJSKE OSNOVE**

Investicijom se može označiti bilo kakvo ulaganje, primarno novčanih sredstava, radi sticanja određenih ekonomskih koristi, odnosno profita [1]. Grana investiranja je ratarstvo a delatnost proizvodnja soje i kukuruza. Startap je američki pojam i uključuje bilo koju vrstu preduzeća, najčešće malo ili srednje. Startap preduzeće je novoosnovano preduzeće koje pokušava na tržištu da se probije sa inovativnom idejom ili proizvodom [2]. U praksi se često meša izraz firma i startap. Startapom se smatra i neformalna organizacija koja još ne ostvaruje dobit (niti to može dok se ne registruje), dok firme nastaju tako što Agencija za privredne registre donese odgovarajuće rešenje kojim upisuje firmu u registar preduzetnika ili registar privrednih društava [2].

U Srbiji nije dovoljno iskorišćen potencijal malih i srednjih preduzeća. Mala i srednja preduzeća i preduzetnici (u daljem tekstu MSPP) imaju značajnu ulogu u svim ekonomijama, a posebno u tranzicionim i zemljama u razvoju kao što je Republika Srbija. MSP karakteriše ispodprosečna produktivnost iz razloga što su ova preduzeća suviše mala da bi ostvarila efekte ekonomije obima.

Nasuprot toga njihova snaga potiče upravo iz njihove veličine i organizacione strukture koja je u odnosu na glomazna i kompleksna velika preduzeća jednostavna i fleksibilna [3]. MSP doprinose stvaranju konkurencije odnosno konkurentne privredne strukture kao preduslova povećanja konkurentnosti privrede [4].

pozitivan trend koji se pojavio poslednjih decenija dvadesetog veka je da uporedo sa rastom problema velikih nacionalnih i multinacionalnih korporacija u domenu organizacije i menadžmenta, kontinuirano raste i značaj MSPP [3].

**3. OSNIVANJE STARTAPA**

Startap može osnovati više lica zajedno. Kod osnivanja startapova skoro pa je pravilo da ukoliko postoji više lica – ulagača, nemaju svi jednake ili jednako merljive uloge. Neko lice poseduje određene veštine (programerske na primer), drugo lice ima novac, treće lice je dobar menadžer i slično.

To je sve moguće uneti u kapital. Za osnivače startapa je veoma važno da izbegnu sporove i nesporazume prilikom osnivanja. To se postiže angažovanjem pravnika, stručnjaka kao pomoć pri osnivanju. Republika Srbija je država u kojoj zbog prilično niskog životnog standarda i

neiskorišćenog potencijala mladog i visokoobrazovanog stanovništva postoji visok potencijal za osnivanje i razvoj uspešnih startapova. U razvijenim zemljama naknade stručnih kadrova su veoma velike te su i troškovi obrazovane radne snage veoma visoki. Iz tog razloga mnogi strani državljani osnivaju startapove u Republici Srbiji i zapošljavaju njene rezidente. Startap kreće iz uma preduzetnika sa idejom.

Međutim, dobrih ideja ima mnogo i neće svaka uspeti na tržištu. Treba napomenuti da je danas veoma teško izmisliti nešto fundamentalno novo. Investitori će mnogo radije uložiti sredstva u osnovani startap kada ideja već postiže određene rezultate na tržištu. Bitno je da postoje odnosi sa firmama na već regulisanim odnosima koji su jasni. Ukoliko su odnosi sa tim firmama izgrađeni na zajedničkoj saradnji koja se pokazala kao uspešna investitori će se mnogo brže odlučiti za ulaganje i iznos sredstava pri ulaganju će potencijalno biti viši. Još jedan od veoma važnih elemenata startapa jeste biznis plan.

On je toliko važan jer može da ukaže na to da li startap poseduje određeni potencijal ili već daje određeni pozitivni rezultat na tržištu na kome posluje. Investitori vole da vide „čisto stanje“, to jest ko je odgovoran u kolikoj meri, da se znaju prava i obaveze ugovorenih strana, kako se izlazi i koje su posledice izlaska. Vole da vide jasnu strukturu u koju će uložiti i na taj način ući a manje da je oni grade. To znači da finansijska struktura mora da postoji i da se kao takva investitoru ponudi da je prihvati. Mnogi investitori su zainteresovani za osnovni tim koji vodi startap i za načine kako da ih zadrže u strukturi, upravo da bi sproveli ideju sa kojom je startap i počeo [4].

#### 4. FINANSIRANJE STARTAPA

Startap ne može da se započne bez izvora sredstava. Finansiranje preduzetničkog poduhvata se vrši na finansijskom tržištu. Na njemu se nalaze slobodna sredstva u vidu investitora koji žele da investiraju u potencijalne visoko produktivne poslovne poduhvate. Ako startap nema vrednost neće biti prioritet ulaganja ni jednog investitora. Neki put je dovoljno da to bude dobra ideja, dobar tim ili dobar biznis plan.

Svi izvori finansiranja se mogu svrstati u kratkoročne i dugoročne. Kratkoročni su oni čiji je rok dospeća kraći od jedne godine i u njih se najčešće ubrajaju: obaveze prema dobavljačima, kratkoročne pozajmice, emitovane kratkoročne hartije od vrednosti i tome slično. Dugoročni izvori su posebno značajni, pošto utiču na dugoročnu stabilnost finansiranja.

Svaki od pojedinačnih izvora (kako kratkoročni tako i dugoročni) ima svoju cenu, koja za organizaciju predstavlja specifičnu vrstu troškova. Jedna od karakteristika MSP je ograničen pristup povoljnim izvorima finansiranja. Veličina preduzeća je bitan faktor i kod pristupanja pojedinim finansijskim institucijama.

Veća organizacija sa većim bilansnim parametrima može biti atraktivnija za banku od male. Mogućnost pribavljanja kapitala je ključna determinanta opstanka, rasta i razvoja ovih preduzeća a oslanjanje prevashodno na sopstvena sredstva je problematično zbog njihove

ograničenosti [4]. Šeme državne pomoći i razni konkursi za subvencijama i državnim kreditima su najpovoljnija prilika za ovakva preduzeća da dođu do sredstava koja su im potrebna.

Subvencije su najpovoljniji način finansiranja startapa. Subvencijom se naziva novčana pomoć koju država daje institucijama od javnog značaja. Pored toga, subvencije predstavljaju materijalnu potporu odnosno novčanu pomoć iz javnih fondova ili javnog proračuna upućenu područjima od javnog interesa. Ratarstvo jeste jedan od javnih interesa Republike Srbije jer se preko te delatnosti na pozitivan način utiče na razvoj ruralnih područja i porast životnog standarda stanovništva.

Postoji veliki broj subvencija koje se razlikuju prema sledećim kategorijama: trajnosti, vrsti, organizaciji, izvoru sredstava i nameni. Konkretno najveća prilika za startap jesu subvencije za mlade poljoprivrednike. Konkurs svake godine raspisuje ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine. Subvencije se mogu koristiti isključivo za namenu za koju su predviđene i nijednu drugu [5]. Međutim ministarstvo pored finansiranja određenog MSPP ima pravo i da odobri polovinu zahtevanih sredstava ili da odbije zahtev

Sa druge strane kredit je dužničko poverilači odnos pri kom poverilac (banka) ustupa određeni iznos novčanih sredstava dužniku (klijentu) na korišćenje, na određeno vreme, pod određenim uslovima i uz plaćanje naknade – kamate, kao cene korišćenja tih sredstava. Kamata je naknada u novcu koju korisnik kredita plaća banci za privremeno ustupanje i korišćenje novčanih sredstava [6]. Prednost kredita (naročito keš kredita) je u tome što ne moraju biti uslovljeni određenom namenom.

To znači da se za odobreni iznos sredstava može nabaviti mehanizacija bez fiskalnog računa ili fakture proizvođača. Na taj način može se ostvariti velika ušteda u novcu nabavkom već korišćene mehanizacije koja je u ispravnom stanju i spremna za korišćenje.

Zbog činjenice da svaki izvor finansiranja ima svoje prednosti i nedostatke razvijaju se alternativni izvori finansiranja startapa koji su objašnjeni u sledećem poglavlju.

#### 5. PODACI I METODOLOGIJA

Soja potiče iz Azije i vodeća je uljna i belančevinasta kultura, čije se zrno koristi kao izvor jestivih ulja i belančevina za ishranu ljudi, stoke i u razne industrijske svrhe. Kukuruz je jednogodišnja biljka i dužina njegove vegetacije zavisi od osobine sorte, i načina gajenja sa druge strane.

Startap odnosno gazdinstvo se nalazi u ataru Labudnjača na oko 3 kilometra od naselja Vajska. Vajska je naselje u opštini Bač u Južnobačkom okrugu [7]. Za startap najpovoljnije je ono otkupno mesto koje je u samom naselju zbog prirode posla i proizvoda. Kapacitet startapa je 17,25 hektara obradive površine.

Prilike za rast i razvoj opisanog startapa su mogućnost dobijanja keš kredita (ukoliko on bude potreban) zbog redovnih uplata koje je vršio prethodni vlasnik, dostupnost zakupa zemljišta i povoljni novčani iznosi za

nabavku mehanizacije koja se u naselju i okolini može kupiti. Postoji mnogo komercijalnih banaka potencijalnih davalaca keš kredita. Telenor banka je odabrana kao najpovoljnija. Osnovne prednosti keš kredita Telenor banke su jednostavna procedura, nabavka opreme na vreme, mogućnost uštede zbog prevremene otplate i ne postojanje dodatnih troškova. Osnovna svrha investiranja u opisani startap je korišćenje njegovog potencijala. Startap poseduje mehanizaciju koja mu je potrebna za rad. Pod tim terminom se pre svega podrazumevaju dva traktora i vučne mašine za rad.

Međutim, deo je dotrajao i onemogućava najpovoljnije moguće rezultate rada. Iz tog razloga se investira u onaj deo koji nije u skladu sa željama i očekivanjima osnivača. To su traktorska prskalica čiji trošak nabavke iznosi 1.600 eura i traktorska prikolica čiji trošak iznosi 470 eura. To je ukupno iznos od 2.070 eura odnosno 244.260 dinara, kada se uzme u obzir da je kurs eura na tadašnjem tržištu novca iznosio 118 dinara.

Korišćena metodologija istraživanja jeste QSPM matrica. Matrica kvantitativnog strateškog planiranja (eng. The Quantitative Strategic Planning Matrix) je strateški alat koji se koristi za procenu alternativnog skupa strategija. Ova matrica daje direktan odgovor na pitanje koje od alternativnih strategija treba primeniti i to se ostvaruje ocenjivanjem.

Očitavanje rezultata je jednostavno. Ona strategija koja dobije najvišu sumiranu ocenu prenosi se na sledeću fazu a to je finalizacija [8].

Mogući modeli finansiranja su:

1. Alternativa 1 tj. finansiranje iz državnog izvora.
2. Alternativa 2 je finansiranje polovine poslovanja iz državnog a polovine iz keš kredita.
3. Treća alternativa je finansiranje većeg dela poslovanja iz druge vrste subvencija države koje je moguće iskoristiti ukoliko subvencije za ratarstvo budu odbijene. To su subvencije za samozapošljavanje i iznos sredstava koji se u tom slučaju može odobriti od strane Republike Srbije je 180.000 dinara. Ostatak sredstava se obezbeđuje iz keš kredita.

## 6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

S obzirom na postojanje tri različite vrste okolnosti u kojima se startap može naći, postoji i tri načina finansiranja. Svaki od njih odgovara okolnostima u kojima se startap može naći i optimalan je za njih.

Realno pitanje koje se može postaviti u ovom slučaju investiranja jeste zašto uzimati keš kredit čak i sa malom kamatnom stopom (samo u slučaju otplate u godini podizanja kredita), kada startap poseduje vlastita sredstva u dovoljnom iznosu? Razlog je u tome što potencijalni pokretač startapa poseduje sopstvena sredstva u dovoljnom iznosu ako se ne uzme u obzir mogućnost iznenadnih poteškoća ili se jednostavno izuzmu redovni troškovi poslovanja.

Iznos od 5.000 eura koji glasi na vlasnički kapital je pozajmljen od članova porodice i pre svega namenjen za tekuće poslovanje i korigovanje eventualnih iznenadno nastalih defekata u toku poslovnog ciklusa do vremena

prispeća roda a samim tim i prihoda. Vlasnička sredstva se mogu koristiti za troškove tekućeg poslovanja kao što su: troškovi registracije elemenata investiranja, plaćanje poreza na obradivo zemljište, finansiranje tekućeg poslovanja kao što je nabavka goriva, ulja, đubriva, semena i slično.

Predviđeni ukupni troškovi poslovanja iznose oko 800 eura godišnje. Iz iskustva drugih startapova i ratara opšte je poznato da vremenski uslovi i slični događaji na koje se ne može uticati mogu čak i da odrede rezultate poslovanja.

Znajući to, 4.200 eura preostalog vlasničkog kapitala ostaje kao rezerva. Zbog svega navedenog alternativni načini finansiranja su neophodni. Poređenje tih načina finansiranja putem QSPM matrice dato je u tabeli:

Tabela 1: QSPM matrica.

Ključni faktori	Ponder	Model broj 1		Model broj 2		Model broj 3	
		PA (1-4)	E	PA (1-4)	E	PA (1-4)	E
1. Mogućnost nabavke mehanizacije na vreme	0,7	3	2,1	3	2,1	3	2,1
2. Zavisnost od kredita	0,2	4	0,8	2	0,4	3	0,6
3. Mogućnost otplate u prvoj godini	0,1	4	0,4	4	0,4	4	0,4
Ukupno:			<b>3,3</b>		2,9		3,1

Ponderi i ocene faktora matrice se sagledavaju iz perspektive osnivača startapa. Takođe, kolona „ukupno“ se izražava proizvodom pondera i dodeljene ocene. Ponderi se dodeljuju na osnovu važnosti faktora i uticaja istih na realizaciju investicije. Ocene (PA) se dodeljuju na osnovu kriterijuma jačine uticaja određenog faktora na određeni model finansiranja (npr. ocena 4 znači da startap u potpunosti ne zavisi od faktora koji je tako ocenjen, a 1 da je potpuno zavistan od njega).

Pomoću matrice kvantitativnog strateškog planiranja kao rezultat istraživanja potvrđena je hipoteza koja glasi: Najpovoljnije po opisani startap je da svoje poslovanje finansira iz subvencija. Sledeći zaključak koji je izveden iz ovog metoda jeste da je po startap finansijski povoljnije da ministarstvo odbije zahtev nego da ga odobri u iznosu od polovine traženih sredstava.

Takav stav je opravdan zbog postojanja druge vrste subvencija a to su subvencije za samozapošljavanje. Subvencije za samozapošljavanje se odobravaju mladim poljoprivrednicima i izvesno je da će ih dobiti lica između 25 i 35 godina zbog stimulativne politike Republike Srbije koja na taj način želi da rastereti svoj budžet.

Iznos koji se tada odobrava podnosiocima zahteva jeste 180.000 dinara. Polovina iznosa koji bi odobrilo ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine iznosi 123.165 dinara.

Mora se birati između dve vrste subvencija jer konkurisanje na oba konkursa nije moguće. Zato prvo

treba da usledi konkrisanje na prvu vrst subvencija jer one mogu da obezbede pun iznos potrebnih sredstava. Pozitivna strana matrice je njema preglednost i uzimanje u obzir ključnih faktora po startap.

Negativna strana jeste to što rezultate pokazuje na osnovu subjektivnog mišljenja lica koje je popunjava. Ukoliko lice koje popunjava matricu greši i rezultat koji je dobijen neće biti ispravan. Iz tog razloga je potrebno rezultate tumačiti sa izvesnom dozom rezervisanosti.

## 7. ZAKLJUČAK

Za osnivanje svakog startapa i njegov uspeh je neophodna zainteresovanost, odnosno motivisanost preduzetnika. Neizostavan je finansijski aspekt. Prilikom finansiranja startapa mora se voditi računa o iskorišćenju svih mogućih pogodnosti koje se mogu naći na tržištu. Moguće je pronaći razne vrste subvencija koje mogu da se iskoriste kao što su subvencije za samozapošljavanje i subvencije za mlade poljoprivrednike. Republika Srbija je voljna da subvencionise razvoj poljoprivrede i to se sa aspekta MSPP mora iskoristiti.

Ukoliko se koriste gore navedeni podaci i načini za utvrđivanje primenljivosti strategije po startap dolazi se do sledećeg redosleda modela finansiranja po povoljnosti i to:

1. Model broj 1 – najpovoljniji. Za ovako nešto je potrebno da odgovor ministarstva na zahtevana sredstva bude pozitivan.
2. Model broj 3 – povoljan. Razlog je taj da se iznos subvencija za samozapošljavanje sa sigurnošću odobrava i ostatak koji je pristupačan po startap a dostupan je iz keš kredita se jednostavno i bez posledica može nadoknaditi kada se ostvari profit.
3. Model broj 2 – najmanje povoljan. Samozapošljavanje se stimuliše iznosom od 180.000 dinara. Polovina iznosa koji se može primiti je 123.165 dinara. To je manji iznos od subvencija za samozapošljavanje. Samim tim je i veći iznos koji se u tom slučaju mora finansirati iz kredita. To naročito važi za startape i mlade kompanije.

## 8. LITERATURA

- [1] <https://www.agram-brokers.hr/default.aspx?id=65>
- [2] <http://digitalizuj.me/category/dogadjaji-2/>
- [3] Dejan D. Erić, i dr., „Finansiranje malih i srednjih preduzeća“, Beograd 2012.
- [4] <https://startit.rs/category/biznis/startapi/>
- [5] <https://velikirecnik.com/2016/06/29/subvencije/>
- [6] <http://forum.efektiva.rs/viewtopic.php?id=10>
- [7] Republički zavod za statistiku, 2014.
- [8] <http://www.maxipedia.com/quantitative+strategic+planning+matrix+QPSM>

### Kratka biografija:



**Milosav Čanak** rođen je 23.09.1991. godine u Novom Sadu. Srednju školu „Svetozar Miletić“, završio je 2010. godine u Novom Sadu. Iste godine upisuje Visoku Poslovnu Školu i nakon uspešnog završetka upisuje Fakultet Tehničkih na kome masterira 2018 godine. Od mladosti radi kao pomoćnik u poslovanju porodičnog posla dok od kraja 2017. počinje sa aktivnim radom a 2018. registruje svoje preduzeće.